

Prezident İlham Əliyev yerli televiziya kanallarına müsahibəsində ötən ilin sonlarında Qərbi Azərbaycan İcması təmsilçiləri ilə görüşdə səsləndirdiyi həqiqətlərin davamı olaraq bildirdi: "Qərbi Azərbaycan İcması uzun illər deportasiyaya məruz qalmış icma kimi öz hüquqlarından məhrum idi. Əlbəttə ki, Qarabağ dərdi, problemi olan yerdə Qərbi azərbaycanlıların hüquqlarından danışmaq, bəlkə də, vaxtından əvvəl atılan bir atəşə bənzəyə bilərdi. Amma bu gün hesab edirəm ki, biz tam haqlı olaraq bu mövzunu artıq beynəlxalq arenaya çıxarmışıq".

Şübhəsiz, Qərbi azərbaycanlıların məruz qaldıqları deportasiya və soyqırımın barədə tarixi həqiqəti beynəlxalq aləmə çatdırmaqda müstəqillik illərində qəbul edilmiş hüquqi aktlar, rəsmi açıqlamalar bundan sonra daha önəmli rol qazanacaq. İndiki Ermənistan ərazisində son iki əsrdə azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı və deportasiyalara ilk dəfə Prezident Heydər Əliyevin verdiyi siyasi qiymət 18 dekabr 1997-ci ildə imzaladığı "1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında" fərmanda aydın şəkildə əksini tapmışdır.

Həmin sənəddə müstəqil Azərbaycan dövlətinin erməni millətçilərinin bəis olduqları tarixi ədalətsizliyə münasibəti belə ifadə

almalar sovet imperiyası dövründə də davam etdirilmişdir. XIX əsrdə - 1831, 1873, 1886-cı illərdə, XX əsrdə - 1908, 1914, 1916, 1919, 1922, 1926, 1931, 1939, 1959, 1969, 1979, 1989-cu illərdə indiki Ermənistan ərazisində əhali siyahıya alınmış, ayrı-ayrı yaşayış məntəqələrindəki əhəlinin etnik tərkibi konkret olaraq göstərilmişdir. İndiyə kimi Qərbi Azərbaycanın əhəlinin dinamikasına, etnik tərkibinə aid ayrıca kitab həsr edilməmişdir. Məhz bununla bağlı xüsusi tədqiqat aparılmalı, Qərbi Azərbaycanın etnik tərkibi həm tarixi, həm də müasir aspektlərdə araşdırılmalıdır.

Qərbi Azərbaycandan azərbaycanlılar XX əsrdə dəfələrlə deportasiya olunsalar da, doğma torpaqlarını unutmamış, 1905-1906-cı illərdə, 1918-1920-ci illərdə baş vermiş qırğınlardan, 1948-1953-cü illərin

Prezident İlham Əliyevin müdrik siyasəti nəticəsində və rəhbərliyi altında 1988-1991-ci illərdə tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya olunmuş qərbi azərbaycanlılar doğma yurdlarına –Qərbi Azərbaycana qayıdacaqlar. Dövlətimizin başçısı görüşdə xüsusi əminliklə bəyan etdi: "Əminəm ki, gün gələcək və Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımız, onların yaxınları, uşaqları, nəvələri tarixi diyarımız olan Qərbi Azərbaycana qayıdacaqlar. Mən əminəm ki, bu gün gələcək və əminəm ki, Qərbi azərbaycanlılar böyük coşqu və həvəslə öz doğma torpaqlarına qayıdıb orada yaşayacaqlar. Bunu deməyə əsas verən bir çox amillər var. Onlardan yəqin ki, ən önəmli xalqımızın tarixi yaddaşdır".

İcma Cənab Prezidentin Qərbi Azərbaycan ziyalıları ilə görüşdəki çıxışını və telekanallara müsahibədə səsləndirdiyi mülahizələri soydaşlarımızın tarixi torpaqlarına qayıtmasında proqram sənədi kimi əldə rəhbər tutaraq Qayıdış konsepsiyasını hazırlayıb həyata keçirməyi təmin etməlidir. Bu işdə hər birimiz İcmanın tapşırıqlarını can-başla yerinə yetirməyə borclu yuq. Birlik nümayiş

istiqamətində Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında yeni mərhələnin başlandığını aydın şəkildə görürük.

Azərbaycan lideri telekanallara müsahibəsində bir daha vurğuladı: "Qərbi azərbaycanlılar öz dədə-baba torpaqlarına qayıtmalıdır, bu, onların hüququdur, bütün beynəlxalq konvensiyalar bu hüququ onlar üçün tanıyır. Biz də Azərbaycan dövləti olaraq əlimizdən gələni etməliyik ki, bu hüququ təmin edək".

Azərbaycan rəhbərinin bu qətiyyətli bəyanatlarından qorxuya düşən erməni başbilənləri ölkəmizin Ermənistanı işğal etmək fikrinə düşməsi barədə əsassız və cəfəng hay-küy qoparırlar. Bu qərəzli yanaşmanın ilk rəsmi cavabını da Prezident İlham Əliyev həmin müsahibədə verdi: "Mən, eyni zamanda, İcmanın nümayəndələri ilə görüş zamanı demişdim ki, onların deportasiyadan sonra boşaldıqları kəndlərdə demək olar həyat yoxdur. İndi videogörüntülər var, digər sənədlər var, o kəndlər gedənlər var. Görürlər ki, orada hər şey dağıdılıb və həyat yoxdur. Ona görə onların oraya qayıtmaları onların evlərini zəbt etmiş, başqa yerlərdə - Qarabağdakı kimi zəbt etmiş

Soydaşlarımız boş qalmış evlərinə qayıdacaqlar

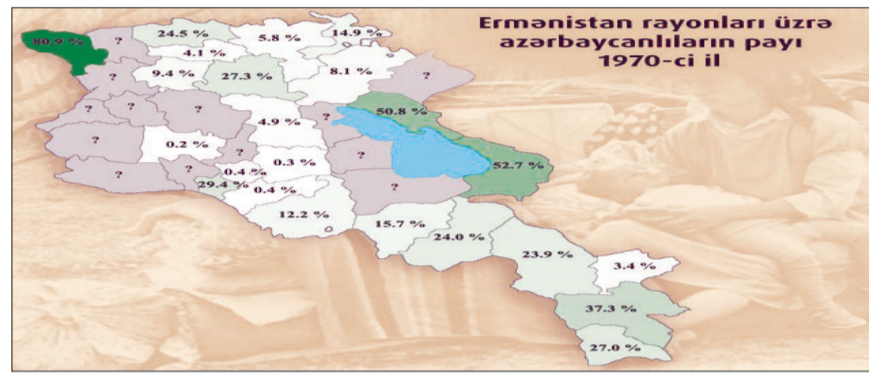
edilmişdir: "Son iki əsrdə Qafqazda azərbaycanlılara qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasəti nəticəsində xalqımız ağır məhrumiyətlərə, milli faciə və məşəqqətlərə məruz qalmışdır. Mərhələ-mərhələ gerçəkləşdirilən belə qeyri-insani siyasət nəticəsində azərbaycanlılar indi Ermənistan adlandırılan ərazidən – min illər boyu yaşadıkları öz doğma tarixi-etnik torpaqlarından didərgin salınaraq kütləvi qətl və qırğınlarla məruz qalmış, xalqımıza məxsus minlərlə tarixi-mədəni abidə və yaşayış məskənləri dağıdılıb viran edilmişdir".

Prezident İlham Əliyev isə 21 aprel 2011-ci il tarixdə müxtəlif sahələrdə uğurlar qazanmış bir qrup gənci və tələbə gəncilər təşkilatının nümayəndələrini qəbul edərkən indiki Ermənistan dövlətinin Azərbaycanın tarixi torpaqlarında yarandığı, İrəvan xanlığının Azərbaycan torpağı olduğunu bildirmişdi: "Bugünkü Ermənistan dövləti tarixi Azərbaycan torpaqlarında yaranıb. Bu, tarixi həqiqətdir. Biz bu tarixi yaxşı bilirik. İrəvan xanlığında yaşayanların əksəriyyəti azərbaycanlılar idi, Zəngəzur mahalı Azərbaycandan zorla qoparıldı ki, türk dünyasını parçalasınlar və elə də oldu. Ancaq vaxt gələcək, bu ədalətsizlik aradan qaldırılacaqdır".

Dövlətimizin başçısı 2011-ci il aprelin 26-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının illik ümumi yığıncağında da bu məsələyə qayıdaraq demişdir: "Biz təşəbbüslərimiz, tarixə müraciətimiz və konkret dəlillərlə, faktlarla mövqeyimizi əsaslandırmışıq ki, İrəvan Ermənistanın paytaxtı kimi Azərbaycan dövləti tərəfindən 1918-ci ildə verilmişdir. İrəvan xanlığında yaşayan əhəlinin əksəriyyəti azərbaycanlılar idi. Zəngəzur mahalı qədim Azərbaycan torpağıdır və süni şəkildə Ermənistanla verilmişdir. Zəngəzur mahalının Ermənistanla verilməsi böyük ədalətsizlik idi. Bütün indiki Ermənistan ərazisinin əksər toponimləri Azərbaycan mənşəli toponimlərdir".

Qərbi Azərbaycan ərazisində yaşayan əhəlinin etnik tərkibi müxtəlif tədqiqatlarda pərakəndə halda göstərilərsə də, bununla bağlı indiyə kimi konkret bir əsər yazılmamışdır. Möhtərəm Prezident Qərbi Azərbaycan İcması ilə görüşdə bununla bağlı aparılacaq tədqiqatların istiqamətlərini müəyyənləşdirdi: "İcma bir neçə istiqamət üzrə öz işini davam etdirməlidir. Əlbəttə ki, ölkə daxilində bu İcmanın fəaliyyəti daha da gözəgörünən olmalıdır. Hər halda Azərbaycan çərçivəsində bu İcmanın fəallığı çox önəmli ola bilər. Bununla bərabər, hesab edirəm ki, İcmanın bundan az əhəmiyyət kəsb etməyən beynəlxalq müstəvidə fəaliyyəti olmalıdır. Çünki biz bu həqiqətləri dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmalıyıq, necə ki, Qarabağ həqiqətlərini çatdırmışıdıq. Faktiki olaraq biz 1990-cı illərin əvvəllərində Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı təhrif edilmiş təsəvvürü tamamilə dəyişdirə bildik". Dövlət başçısı qeyd edib ki, bir çox ölkələrdə diaspor təşkilatlarımız xarici ölkələrin siyasi dairələri, mətbuat və qanunvericilik orqanları ilə təmaslar qurmaldır. Biz haqlı olaraq bütün beynəlxalq konvensiyalarda təsbit edilmiş öz hüququmuzu tələb etməliyik. İcmanın çox mötəbər bir rəqəmsal platforması, portalı olmalıdır: "Orada həm tarixi həqiqətlər, həm tarixi abidələrimiz, ermənilər tərəfindən dağıdılan saraylar, məscidlər, şəhərlər, Azərbaycan tarixi irsinin silinməsi ilə bağlı olan faktlar öz əksini tapmalıdır."

İndiki Ermənistan ərazisi Rusiya tərəfindən işğal olunduqdan sonra, 1831-ci ildən ərazinin əhəlinin kəməral siyahıy alınması aparılmışdır. Həmin siyahıyaalmalarda hər bir kənddə yaşayan əhəlinin etnik tərkibi göstərilərkən konkret sayı da verilmişdir. Çar Rusiyası dövründə aparılan bu siyahıya-

deportasiyasından sonra öz yurdlarına dönməyə həmişə can atmış və müxtəlif çətinliklərə baxmayaraq, atababa yurdlarına dönüb sönmüş ocaqlarını qalamış, evlərinin işıqlarını yandırmışlar.

etdirməklə məqsədimizə çatmaq üçün bütün gücümüzü səfərbər etməliyik. Bununla da Qərbi azərbaycanlıların tarixi-etnik torpaqlarına qayıtmaları ilə bağlı problemlərinin həll olunması

ermənilərə də problem yaratmayacaq. Çünki onların oraya qayıtmaları orada yaşayan ermənilərin oradan çıxarılması demək deyil. Çünki o kəndlər boşdur və biz, əlbəttə ki, əlimizdə olan bütün imkanlardan istifadə edəcəyik. Əminəm ki, biz buna da nail olacağıq və tarixi ədaləti bərpa edəcəyik".

Bəli, söhbət Qərbi Azərbaycanda qurulmuş Ermənistan dövlətinin işğal etməkdən yox, soydaşlarımızın 35 ildir ki, boş qalmış evlərinə, dağıdılmış yurdlarına qayıtmasından gedir.

İbrahim BAYRAMOV,
filologiya elmləri doktoru,
professor